



# наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!  
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ



Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 46 (1405) 14 ЛІСТАПАДА 2018 г.

## Адказ беларусаў на выклікі XXI стагоддзя

У рамках праекту міжнароднай тэхнічнай дапамогі "Развіццё Каstryчніцкага эканамічнага форума", які рэалізуецца пры падтрымцы Еўрапейскага Союза, праведзена апытацьнне, мэтай якога было вывучэнне каштоўнасцей насельніцтва Беларусі.

Апытацьнне было праведзена для Даследчага цэнтра ПМ кампаніяй MIA Research в траўні-чэрвені 2018 г.

### Былі апытацьні:

Населены пункт	Колькасць	%
Менск	263	25,9
Менская вобласць	129	12,7
Берасцейская вобласць	146	14,4
Віцебская вобласць	125	12,3
Гомельская вобласць	157	15,5
Гарадзенская вобласць	95	9,4
Магілёўская вобласць	101	9,9
Усяго	1016	100,0

Тып мясцовасці	Колькасць	%
гарадская мясцовасць	787	77,5
сельская мясцовасць	229	22,5
Усяго	1016	100

Пол	Колькасць	%
мужчынскі	458	45,1
жаночы	558	54,9
Усяго	1016	100

Узроставыя інтэрвалы	Колькасць	%
18-29	273	26,9
30-44	267	26,3
45-60	317	31,2
старэй за 61 год	159	15,6
Усяго	1016	100

Сярод іншых былі атрыманы адказы і на наступныя пытанні:

10. Хацеці б вы, каб вашыя дзеци размаўлялі на беларускай мове гэтак жа добра, як на рускай?	Колькасць	%
Так	667	65,9
Не	345	34,1
Усяго	1012	100

11. Беларуская мова - гэта...	Колькасць	%
Найважнейшая частка нашай культуры і павінна захавацца	864	86,1
Мова, якая памірае і павінна знікнуць	140	13,9
Усяго	1004	100

12. Калі здарыцца вайна, ці будзеце вы ваяваць за сваю краіну	Колькасць	%
Так	865	85,6
Не	145	14,4
Усяго	1010	100

13. Ці ганарыцеся вы Беларуссю	Колькасць	%
Так	867	85,8
Не	144	14,2
Усяго	1011	100

У апытацьні ёсць шмат іншых пытанняў. Ёсць адказы, з якімі цяжка пагадзіцца, маральна цяжка, а не таму, што яны не

ISSN 2073-7033

дакладныя.

Мы размесцім артыгінал аптыальнага ліста на сایце nslowa.by. А адказы на гэтыя чатыры пытанні ставяць крыж на развагах пра поўную і так жаданую нашым ворагам дэнацияналізацыю беларусаў. Беларусы - за Беларусь.

## Любое праяўленне антыбеларускасці ёсць пасягальніцтвам на нацыянальную бяспеку краіны З рэспубліканскай Рады ТБМ

### Любое праяўленне антыбеларускасці ёсць пасягальніцтвам на нацыянальную бяспеку краіны.

З такім лейтматывам прыйшла 7 лістапада ў Менскую Раду ТБМ. Яшчэ да абвяшчэння павесткі дня сама па сабе паднялося пытанне пра неадэватнасць паводзінай ідэлагічных аддзелаў па ўсёй краіне, якія ў прынцыпе нічога не могуць вырашыць, нічога не могуць зрабіць карыснага, але могуць усё забараніць, што ахвотна робяць.

У парадак дня Рады былі ўнесены наступныя пытанні.

1. Абмеркаванне праекту Плана дзеяніасці ТБМ на 2019 год.
2. Прыняцце Пастановы Рады ГА ТБМ "Аб праекце Закона "Аб дзяржаўнай падтрымцы беларускай мовы".
3. Аб Перапісе ў 2019 годзе.



4. Аб дзеяніасці Універсітэта імя Ніла Гілевіча (+ прэзентацыя сайта).

5. Аб справаздачных сходах і канферэнцыях арганізацый ТБМ.

6. Аб заснаванні Бера-

сцайской абласной арганізацыі ТБМ і правядзенні ўстаноўчай канферэнцыі Берасцейской абласной арганізацыі ТБМ.

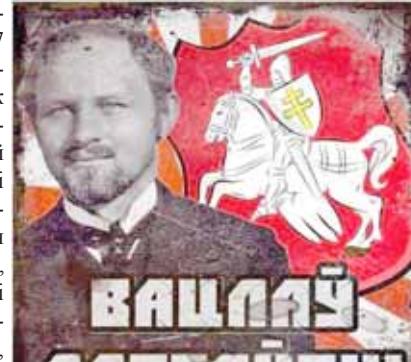
7. Аб падпісцы на "На-  
ша слова".

8. Рознае.

На першым пытанні была засяроджана ўвага на тым, што ў 2019 годзе - 30-годдзе заснавання ТБМ. Вырашана выдаць "Летапіс ТБМ" за апошнія пяць гадоў.

(Працяг на ст. 4.)

## 135 гадоў з дня нараджэння Вацлава Ластоўскага



Вацлаў Юстyniavіч Ластоўскі (27 каstryчніка (8 лістапада) 1883, засценак Каленінскага пав. Віленскай губ., цяпер Глыбоцкі раён Віцебскай вобласці - 23 студзеня 1938 г., Саратаў, НКУС - беларускі грамадскі і палітычны дзеяч, пісьменнік, гісторык, філог, літаратуразнаўец, этнограф, акадэмік АН Беларусі (1928).

У 1902 уступіў у Польскую сацыялістычную партыю ў Літве. У 1904-1905 слухаў лекцыі ў Пецярбургскім універсітэце. З 1906 у Рызе, дзе займаўся самадукацый, далаўчуючыся да мясцовага беларускага руху. У 1906-1908 член БСГ. З сакавіка 1909 у Вільні. У 1909-1914 рэдакцыіны сакратар газеты "Наша ніва". Рэдагаваў часопісы "Саха"

адстойваў права беларускага народа на нацыянальна-дзяржаўнае развіццё і які быў прадстаўлены на міжнароднай канферэнцыі ў Лазане (Швейцарыя, 1916). У 1918-19 член Віленскай беларускай рады, у сакавіку 1918 кааптаваны ад яе ў склад Рады БНР. Удзельнічаў у абвяшчэнні незалежнасці БНР. З 1919 член Беларускай партыі сацыялістаў-рэвалюцыянеру (БПС-Р). У снежні 1919 узначаліў Кабінет міністраў Народнай рады БНР. Арыштаваны польскімі ўладамі 17 снежня 1919; вызвалены ў лютым 1920; пераехаў у Рыгу, потым у Коўню. Разам з Т. Грыбам, К. Дуж-Душэўскім, А. Цвікевічам і інш. увайшоў у Камітэт загранічных груп Беларускай партыі сацыялістаў-рэвалюцыянеру. Удзельнічаў у арганізацыі антыпольскага партызансага руху.

У 1923-1927 выдаваў часопіс "Крывіч". У красавіку 1927 пераехаў у БССР. Пра-  
стадунка ў Беларускай ССР ад 10 чэрвеня 1988; па другім прысудзе рэабілітаваны 16 верасня 1958. Адноўлены ўзвіні акаадеміка АНБ у 1990 г.

Вікіпедыя.



*Леанід Лыч,  
доктар гістарычных навук, прафесар*

# Развагі вакол педагогічнай энцыклапедыі

Маю увагу, як колішній настаўніка агульнаадукований школи, у т. л. і школи-інтэрната, дзіцячай вихаваўчай калонії, выкладчыка тэхнікума і нарэшце прафесара двух універсітэтаў горада Менска, не магла не прыцягнуць выпадкова заўважаная на кніжнай паліцы Прэзідэнцкай бібліятэцы "Белорусская педагогическая энциклопедия". Адразу падумалася: нут тут то я абавязковая знайду нямала нацыянальных сюжэтаў, якія так рэдка трапляюцца ў публікацыях сучасных аўтараў па розных праблемах адукаванія, прычым і з далёкіх гістарычных часоў. А такія падыходы ніяк нельга апраўдаць, бо калі нашая адукцыя адварвалася ад роднай глыбі, працуе паводле педагогічных стандартоў суседніх краін, не выкарыстоўвае беларускай мовы ў навучальна-выхаваўчым працэсе - гэта ўжо з'ява зусім ненармальная, патрабуе тэрміновай, канструктыўнай рэканструкцыі з абавязковым узделам самой дзяржавы, якая нясе поўную адказнасць за ўзгадаванне такой маладой змены, якая была б здольнай працягваць, узбагачаць, адстойваць ад шкодных знадворных уплываў нацыянальна-культурную самабытнасць беларускага народа. Пасля азнямлення з першымі піяццюдзесяццю старонкамі энцыклапедыі мне так і не трапілі матэрыялы, у якіх хоць што-небудзь засвяцілася б з нацыянальнага беларускага. Ідуць адзін за адным артыкулы агульнапланетарнага характару, якім так багата насычаны энцыклапедыі гуманітарнага профілю Расійскай Федэрацыі і ў значнай ступені самой Рэспублікі Беларусь.

Думай на гэтым завяршаць сваё павярхойнае знаёмства з "БПЭ". Але мінула некалькі дзён, і зноў з'явілася жаданне ўнікнуць у яе змест, каб публічна выказаць сваё меркаванне па праблеме, якая так моцна хвалюе людзей. Справа ж тычыцца адукцыі, ад якой так шмат залежыць быць ці не быць беларусам у ХХІ стагоддзі беларусамі ці раставарыцца ў чужой культурна-моўнай стыхіі, стаць этнічным гноем для якога-небудзь іншага народа са здаровай, не размытай асіміляцыйай нацыянальнай саславінай.

Ніколькі не шкаду за-  
трачанага на азнямленне са  
зместам "БПЭ" часу, бо гэта да-  
памагло мне яшчэ лепш зразу-  
мець усе самыя істотныя хібы  
нашай сучаснай сістэмы адукаты. Але ніжэй гаворка будзе  
весціся не пра іх, а пра само пе-  
дагагічнае энцыклапедычнае  
выданне.

выдацца.

Не ў прыклад абсалют-  
най большасці айчынных эн-  
цыклапедый - на вялікую ра-  
дасць энцыклапедый белару-  
скамоўных - "БПЭ" выйшла на  
рускай мове. І таксё ў пзёнай  
ступені лагічна, апраўдана:  
якой па мове ёсьць адкуцаць,

такой павінна быць і выдадзеная па ёй энцыклапедыя. Галоўнае толькі, каб яна аб'екту́на з належнай паўнотай і глыбінёй раскрывала мінулае і сучаснае гэтай найгалоўнейшай нацыяўтаральнай сферы, каб пасля азнямлення з адпаведнымі артыкуламі чытачу стала зразумелым, якую ролю адгрывала адукцыя на розных гістарычных этапах, калі яна спрыяла фарміраванню беларусаў у самабытны этнас, а калі наадварот разбурала яго этнакультурныя, моўныя асновы, служыла паланізацыі ці русіфікацыі, што прынесла ім не менш бяды за ўсе перажыткі войны, бо апошнія не вялі да страты ім свайго прыроднага націянальнага ablічча, а абмяжоўваліся цяжкімі біялагічнымі наступствамі, страшнімі руйнаваннямі матэрыяльных, асноўных сценічных дзе-

ных асноў жыцця нашых да-  
лекіх продаку.

Што абсалютная баль-  
шыня выдадзеных у нас айчын-  
ных энцыклапедый беларуска-  
моўныя - гэта на ўсе сто пра-  
цэнтав апраўдана. Нацыяналь-  
ная эліта разумее, што з-за мэ-  
танакіраваннага дзяржавай палітыкі беларускай мове не заби-  
спечваецца прысутнасць ні ў  
адной са сфераў грамадскай  
дзеянасці людзей, і гэта, нату-  
ральна, вядзе да скону роднага  
слова тытульнага народа кра-  
іны. Каб не даць здзейсніцца  
такой нацыянальнай катастро-  
фе, трэба шукаць любыя ін-  
шыя шляхі ўжывання беларус-  
кай мовы. Паколькі энцыклапедычна літаратура, як пра-  
віла, з'яўляецца шматтыраж-  
най, выданне яе на беларускай  
мове трэба толькі вітаць, бо яна (літаратура) трапіць жа ў рукі  
вялікай арміі чытачоў і на пэў-  
ны час спалучыць іх з родным  
словам. Не баюся памыліцца  
напісаўшы: праз "Энцыклапедыю гісторыі Беларусі" не  
адзін мільён людзей увайшоў і  
яшчэ ўвойдзе ў контакт з бела-  
рускай мовай, што, як кісларод,  
патрэбна ёй для выжы-  
вання.

Думаю, сказанага пра-  
перавагі выдання энцыклапе-  
дый на беларускай мове да-  
статкова, каб і надалей тры-  
машца таюй уважанай нацы-  
янальнай практикі. А зараз  
перайду да больш-менш пад-  
рабязнага выкладу атрыманых  
ад азнямлення з "БПЭ" ўра-  
жанняў. Калі пакінуць па-за  
увагай нацыянальны фактар,  
энцыклапедыя заслухоўвае ста-  
ноўчай адзнакі, што, мяркую,  
ужо адзначана ў рэцэнзіях. Але  
ці можам мы замоўчаць такую  
з'яву, калі ўся сфера адукацыі  
апынулася па-за нацыяналь-  
ным полем, не выкарыстоўвае  
ў педагогічным працсе нават  
роднай мовы тытульнага народа  
краіны? Сто разоў "Не!". І  
сродкамі энцыклапедычнага  
выдання была магчымасць  
належным чынам раскрыць  
прычыны гэтай бязплуздзіцы,  
што дапамагло б нам сёння ў  
пошуках эфектыўных шляхоў  
уводу адукацыі ў нацыяналь-

нае, культурнамоўнае рэчышча, без чаго нам ніяк не ўсцера-гчы этнічную самабытнасць краіны ад поўнай дэградацыі.

На вялікую бяду, "БПЭ" не можа пахваліцца такога роду пазнавальнага ха-рактару артыкуламі. Сярод іх і колькасна, і паводле свайго аб'ёму пераважаюць тыя, што не маюць прамога дачынення да нацыянальнай педагогічнай тэорыі і практикі, бо яны ў най-большай ступені прыдатныя для педагогічнай энцыклапедіі любой краіны.

Аднаведна з награбо-  
ванимі элементарнай логікі ў  
"БПЭ" сядр артыкулаў на лі-  
тару "Б" абавязкова павінен  
быў бы прысунтіцаць адзін з іх  
з такай назвой: "Беларусізацыя"  
ў сферы адукцыі" з досьць  
грунтоўным асвятленнем гэтай  
архіпазітыўнай у нашай гісто-  
рыі з'явы. Пазітыўнай, як пад-  
час міжваеннай беларусізацыі,  
так і ў канцы 80-х - пачатку 90-  
х гг. XX ст. Нічога падобнага ў  
кнізе не знайсці, што трэба пры-  
знаць за вялікую загану. Не  
сумняюся ў тым, што такое  
адбылося свядома, а не выпад-  
кова. Укладальнікі дадзенага  
тому проста не пажадалі рас-  
крыць сэнняшняму чытачу  
магутную стваральную ролю  
беларусізацыі ў змаганні пера-  
давых колаў нашага грамадства  
за нацыянальную школу, аса-  
бліва ў міжваенны перыяд, якая  
(беларусізацыя) сэння так  
слёзна просіцца ў практику  
дадзенай сферы дзейнасці  
чалавека сувэрэнай Рэспуб-  
лікі Беларусь. Рэдакцыя ж  
"БПЭ" замест артыкула "Бела-  
русызацыя ў сферы адукцыі"  
абмежавалася толькі раскрыц-  
цём самай дэфініцыі "Політи-  
ка белорусізацыі", чым вы-  
зваліла сябе ад разгляду яе ў

кантэксце адукацыі. І з гэтым усё атрымалася на выдатна. Тэкст пад загалоўкам "Політика беларусизации" можна без усялякай перапрацоўкі быць змешчаны ў любой галіновай энцыклапедіі, бо ён і сапраўды датычыць пераважна толькі самой такой палітыкі. Паказуе ролі ў сферы адукацыі адведзены толькі два сказы да-дзенага артыкула. Затое рэдак-

дзека архітэктурны рэдакцыя "БПЭ" не паскупілася з вызнанчэнім памераў для раскрыція агульнавядомых тэрмінаў, якія прысутнічаюць на старонках шматлікіх выдадзеных у нас і Расіі энцыклапедый, слоўнікаў: "католізм", "компетенцыя", "лекцыя", "ліберализм", "личнасць"... Некаторым з іх адведзены адна-дзве старонкі, а "самаконтролью" - нават дзве з паловай. Гэта сведчыць, што ён для нас у разы важней за беларусізацыю ў сферы адукацыі.

У самай мізэрнай ступені выкарыстаны ў "БПЭ" рэсурс дэфініцы "Беларуская мова", хаця яна з'яўляецца кілародам не якой-небудзь закінутай у наш край жменькіх людзей, а самога дзяржаўнага народа краіны, які проста захлынаецца з-за немагчымасці ўдыхаць яго напоўніцу. Цвёрда перакананы: у якім бы страшнным стане па волі ўладаў не знаходзілася сёня беларуская мова, ёй варту было бы даць належнае асвятленне ў "БПЭ", асабліва на працягу тых шчаслівых гадоў, калі яна выконвала важную, а часам і галоўную ролю ў педагогічным працэсе ўсіх тыпаў навучальных устано-

уць Ганку нацу імпілкія ўста-  
ноў. А вось можа прачыташы  
такое, настаўніцтва хоць трохі  
задумалася б над яе сучасным  
сірочым станам і пастаралася б  
хоць трохі палепшыць яго, ня-  
гледзячы на сістэмную буйна-  
маштабнага плану русіфіка-  
рскую палітыку. Паводле па-  
мераў дэфініцыю "Беларуская  
мова" незаслужана абышлі  
сотні энцыклапедычных арты-  
кулаў.

Па колькасці знакаў да гэтай святой для кожнага нацыянальна сумленнага беларуса дэфініцыі ледзь не "дацягвае" артыкул "Авторское право", пры адсутнасці якога ў "БПЭ" мала хто палічыў бы такое за сур'ёзны недахоп. Не магу не здзяяць, што наяўнасць гэтай дэфініцыі ніколькі не пашкодзіла стваральнікам "БПЭ" (маю на ўвазе адказнуючу за выпуск яе Соф'ю Самуэль) парушаць маё аўтарскае права. Заказаўшы і своечасова атрымаўшы ад мяне грунтоўны артыкул аб стане адукцыі Беларусі ў час, калі яна знаходзілася ў складзе Расійскай імперыі, С. Самуэль без майго ведама так раскідала яго (артыкул) па розных старонках "БПЭ", што нават не знайшла нідзе месца, каб указаць маё прозвішча. Што да ганаара, дык пра яго гаворкі і не ўзня-кала, хаця і абяцала аплаціць. Класічнае разыходжанне паміж словамі і справай.

Каб зрабіць нашага на-  
стайніка больш дасведчаным у  
рускай педагогіцы, выклікаць  
жаданне працаўца ў яе рэчы-  
шчы, стваральнікі "БПЭ" па-  
стараліся даць яму як мага  
больш і артыкулаў адпаведнага  
характарту, хаця з імі ён добра  
знаёмы ад чытання аналагічнай  
энцыклапедыі Расійскай Фе-  
дэрацыі. Дубляваць яе не ме-  
лася анікай патрэбы.

Кожны будзе марна губляць час, калі пажадае ў "БПЭ" знайсці артыкулы "ассимиляцыя", "полонизация", "русификация". А яны ж мелі і сёняня маюць самае непасрэднае дачыненне да беларускай сістэмы адукацыі, праўда, архінегатыўнае. Каб падобная пачварная з'ява абмінула нашуу Бацькаўшчыну, яна мела б такую ж прыстойную, нацыянальную, пабудаваную на ўласным гістарычным, культурна-моўным грунце сістэму адукацыі, як

гэта пагалоўна ўласціва ўсім  
еўрапейскім краінам. Раскрыц-  
цё рэакцыйныя сутнасці пала-  
нізацыі і русіфікацыі, асабліва  
апошній, падштурхнула б мно-  
гіх, у тым ліку і дзяржаўны кі-  
раунічы апарат, педагогічную  
эліту да тэрміновых пошукаў  
шляху правядзення так на-  
спелай трансфармацыі адукаты-  
цыі з рускамоўнай у беларус-  
камоўную, бо без такой ломкі  
не спыніць этнічную дэграда-  
цыю маладых пакаленняў ты-  
тульнага народа краіны. Дзеля  
пазбаўлення яго ўласнага аб-  
лічча, ніводная сфера так  
"плённа" не папрацавала, як  
рускамоўная адукатыя кра-  
іны.

Сур'ёзным, нічым не апраўданым недахопам "БПЭ" з'яўляеца абсалютная адсутнасць у ёй артыкулай-персаналій. А ў нас жа высокаадукаваных таленавітых майстроў-педагогаў легіён, прычым яшчэ і з цвёрдай нацыянальна-беларускай арыентацияй. Усё найлепшае, чым толькі можа ганарыцца беларуская нацыянальная сістэма адукцыі, непасрэдна звязана менавіта з дзеянасцю такіх асабоў. Варта было толькі з сярэдзіны 1990-х гадоў парадзець іх шэрагам, як у нас адразу пачала ўсталёўвацца, набіраць моц рускамоўная сістэма адукцыі, бязлітасна руйнуючы на сваім магістральным шляху беларускія нацыянальна-культурныя, моўныя каштоўнасці.

Адсутнічаюць у "БПЭ" педагогічныя асобы з мінулага і сучаснага не толькі беларускай нацыянальнай, але і прарасійскай арыентацыі, на якіх у нас ніколі не было дэфіцыту. Зразумела, выносіць на страницы энцыклапедыі апошнюю катэгорыю такай пільнай неабходнасці не існуе, як на першую: народ у найбольшай ступені павінен ведаць сваіх айчынных герояў, чым тых, хто перашкаджае яму нармальна жыць і развівацца. Адсутнасць дэфініцый-персаналій, асабліва з апошніх ста гадоў, не магла не адбіцца на попытце чытачоў на "БПЭ", бо многія імкнуліся набыць яе, ведаючы, што там можна сустрэцца з любімым, высокага прафесіяналізму, шчырай адданасці нацыянальнаму ідэалу педагогам, а мояшчэ і адшукца каго-небудзь з радніці земляка.

Мо таких сур'єзных хібау і ухілілася б редакцыйя "БПЭ", каб узяла ў рукі выданную за савецкім часам у Маскве "Театральную энциклопедию". У ёй артыкулы-персаналії займаюць не менш месца, чым агульнага характару матэрыялы па тэатральным мастацтве, ад чаго названая энцыклапедыя, несумненна, толькі ў выйгрыши. Чалавечы фактар, як творца гісторыі, заўжды павінен быць на першым плане.

знаходзіцца паміж сабой арты-  
кулы агульнага і нацыяналь-  
нага парадку, якое меца ў іх ад-  
весці персаналіям. За пяць га-  
доў да выдання "БПЭ" выйшла  
з друку "Ваенная энцыклапе-  
дия Беларусі", дзе зазначаныя  
адносіны знаходзіцца праста ў  
ідеальным стане, нават з выра-  
зным крэнам на карысць на-  
цыянальных персаналій.

Але не толькі ў гэтым стваральнікі "ВЭБ" "абстравілі" сваіх калег з "БПЭ". Першая з'яўляеца беларуска-руска-моўнай, што цалкам лагічна. У ёй забяспечана парытэтнае выкарыстанне беларускай і рускай моваў, хаця гэтага мы не бачым і невядома калі ўбачым у афіцыйным жыцці. Вайскоўцы, за што ім дзякую, адышлі ад гэтай заганнай, навязанай усім палітычнымі рэжымамі, акрамя парламенцкага, практикі. Беларуска-руска-моўная "ВЭБ" стварае вялікі гонар кіраўніцтву Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь, сведыць, што яно ў адрозненне ад тых, хто верхаводзіць адукаваныя, інтэгравана ў нацыянальна-культурнае жыццё Беларусі і хочаща спадзявацца, што і надаіць будзе шанаваць яе бясцэннае багацце - родную мову. А войску яна вельмі патрэбная. Яно не павінна абслугоўвацца мовай любой суседняй краіны. Не павінна таму, што ў выніку баявых канфліктав цывільнае насельніцтва ў ўсімнай гадзіні сутак не зможа вызначыць, дзе чужы, а дзе свой салдат.

свої салдат. Для сферы адукацыі та-  
кая пагроза не існуе, аднак і яна павінна была даць краіне  
беларуска-рускамо ўную "БПЭ". Выдавалася ж яна не ў Тамбове, Волагдзе, Цюмені..., а ў Беларусі. Якое бессаромнае ігнараванне беларускай мовы. І кім? Міністэрствам адукацыі, якое павінна несці, быць у ад-  
казе за яе прысутнасць у ася-  
роддзі моладзі ўсіх навучаль-  
ных устаноў. Калі ў іх адсутні-  
чае беларуская родная мова,  
дык увогуле ці патрэбныя такія  
нашаму народу. Не раз чутае  
апраўданне, што яго роднай  
мовай з'яўляецца і русская - гэта  
блеф, выдумка чужых і ўлас-  
ных русіфікатораў, якіх апошнім  
часам так шмат напладзі-  
лася на нашай зямлі, у тым ліку  
і ў педагогічных калектывах  
усіх тыпau навучальных устаноў  
і найперш у самага высока-  
кага з іх. У пэўнай ступені нават  
здзіўляе, як гэта стваральнікі  
"БПЭ" асмеліся па-беларуску напісаць назуву такіх ча-  
сопісаў, як "Адукацыя і выха-  
ванне", "Беларуская думка",  
"Беларуская мова і літарату-  
ра". А вось назва самага папу-  
лярнага, самага ранняга нашага  
нацыянальнага энцыклапедыч-  
нага выдавецтва "Беларуская  
энцыклапедыя імя Пятруся  
Броўкі" пададзена толькі па-  
руску, што парушае трывала  
ўсталяваную практику. Ну ці  
не здзек гэта з "Беларускай эн-  
цыклапедіі імя Пятруся Бро-  
ўкі"?



Не раз думаў, калі б разгляданы мною энцыклапедычны даведнік, згубіўшысь вокладку з называй "Белорусская педагогическая энциклопедия", трапіў у рукі каму-небудзь з чытачоў, ён, пазнаёміўшыся з ім (даведнікам), не скажаў бы, што апошні прысвежаны Беларусі. Тоэ, што ў ім сказана менавіта пра яе адукцыю, можа прысуніцца у педагогічных энцыклапедыях усіх суседніх нам краін, асабліва ў Расійскай Федэрациі, і, можа, дарэмна мы не паслалі ёй хоць адну тысячу "БПЭ"?

Не адмаўляючи пэўнай тэарэтычнай і практычнай каштоўнасці "БПЭ" як для самой Беларусі, так і Расіі, усё ж лічу, што першая з названых не мае на сёння пойнавартнаснай нацыянальнай педагогічнай энцыклапедіі, хаця патрэба ў гэтым найвялізная. Усё больш і больш людзей разумее, што амаль тоесная з Расій рускамоўная адукцыя завяла беларускі народ у этнічны тупік. Яна не дае нават выпускнікам вышэйшай школы столькі тэарэтычных ведаў, практычнага досведу па беларускай мове, каб яны маглі вольна абслугоўвацца ёю пры выкананні сваіх службовых абавязкаў, падтрымліваць рознабаковую кантакты на міжкасабным узроўні.

З афіцыйных крыніц мне стала вядома, што ўжо ажыццёўлены пераклад "БПЭ" з рускай мовы на беларускую. Хацелася б парэкамендаваць кіраўніцтву Міністэрства адукцыі Рэспублікі Беларусь устрымца ад яе выдання, бо калі яна ў рускай мове выдання не знайшла належнага попыту, дык такога не адбудзеца з беларускамоўным варыянтам. Адзінай цвёрдай гарантнай знайсці чытача палаігае ў максімальнym насычэнні "БПЭ" беларускім матэрыялам, якога так не стае ў выданні 2015 года. А яго хопіць нават больш, чым на два тамы. А якую вялізную карысць ён можа прынесці справе стварэння ў суверэннай Беларусі сапраўднай нацыянальнай сістэмы адукцыі, якой нам так не стае, якой мы так зачакаліс!

Калі мы ад слоў, абяцаняў выдаць педагогічную энцыклапедыю прайдзем да справы, дык яе (энцыклапедыю) лагічнай назаваць не "Беларуская педагогічнай энцыклапедыя", а "Педагогічнай энцыклапедыя Беларусі", што акурат і будзе абавязаць даўаць у ёй больш артыкулаў, непасрэдна звязаных менавіта з нашай Айчынай, а не з краінамі ўсяго свету, хаця і гэта таксама вельмі важна. Мы ніколікі не сумніваємся, што такога характару педагогічнага матэрыялу ў нас дастатковы. І калі ён у максімальнym поўным аўтаматызмі ў "Педагогічнай энцыклапедыю Беларусі", яна будзе толькі ў выйгрышы, абавязкова прыцягнега да сябе вялікую колькасць чытачаў, а галоўнае дапаможа разбрацца нам у прычынах сённяшніх нацыянальных дэградацый сістэмы адукцыі, прымусіць задумыцца не толькі занятых у ёй людзей, але і палітычнае кіраўніцтва, шырокія інтэлектуальныя колы грамадства, як зрабіць сучасную школу дзеяньнім інструментам падрыхтоў-

кі ў адначассе і высокаадукованай, і нацыянальна свядомай маладой змены беларускага народа з авабязковай прысутнасцю на іх вуснах роднай беларускай мовы. Амаль поўная выкліканая сур'ёзнымі хібамі дзяржаўнай нацыянальнай палітыкі замена яе рускай мовай не дазваляе нашай краіне развіваша ў адпаведнасці з яе прыроднымі культурна-моўнымі традыцыямі, уносіць наставы мінімальны ўклад у культурную размітасць планеты Зямля. Пазітыўных вынікаў у гэтым мы не дасягнем без трансфармацыі рускамоўной адукцыі ў беларускамоўную, а разам з гэтым і самой Беларусі з рускамоўнага аблізу, што толькі робіць яе спакуслівым кавалкам для нашай усходніх суседкі, у беларуска-моўны. І да якога толькі часу не будуць разумець гэтай азбучнай ісціны нашыя горапалітыкі, узгадаваныя на чужых культурна-моўных каштоўнасцях нацыянальная эліта?

Зыходзячы з таго, што аняменне беларусаў у сваёй роднай мове (заўважым: не па іх віне) практычна дасягнула апагею, відаць, ёсць сэнс сапраўднай нацыянальнай педагогічнай энцыклапедыі Беларусі спачатку падрыхтаўшы і выдаць на рускай мове (лягчэй знайсці кваліфікаваны аўтараў), а не на беларускай. Трэба, каб гэтыя вытрыманы ў здаровым беларускім нацыянальным духу даведнік прачытала як мага болей людзей і пасля азнямлення з ім цвёрда зразумела, што надалей у нас не можа функцыянаць пабудаваная на чужых педагогічных каштоўнасцях, прычым ящч і не ў роднай мове сістэма адукцыі. Як у рускіх, яна з'яўляеца рускай паводле формы і зместу, у палякаў -польскай, у немцаў - немецкай... таксама і ў нас, у беларусаў, яна павінна быць беларускамоўнай. Да якой жа пары мы будзем і па чужой, і па ўласнай волі займацца нацыянальным самаедствам?

Пасля з'яўлення ў свет прайдзівага, адпаведнага нашым нацыянальным інтарэсам першага рускамоўнага тома "БПЭ" неабходна неадкладна перакласіц яго на беларускую мову. Аналагічным чынам стаўцца і да наступных тамоў.

Новая, па-сапраўднаму нацыянальная "Педагогічнай энцыклапедыя Беларусі", што акурат і будзе абавязаць даўаць у ёй больш артыкулаў, непасрэдна звязаных менавіта з нашай Айчынай, а не з краінамі ўсяго свету, хаця і гэта таксама вельмі важна. Мы ніколікі не сумнівае місяц, што такога характару педагогічнага матэрыялу ў нас дастатковы. І калі ён у максімальнym поўным аўтаматызмі ў "Педагогічнай энцыклапедыю Беларусі", яна будзе толькі ў выйгрышы, абавязкова прыцягнега да сябе вялікую колькасць чытачаў, а галоўнае дапаможа разбрацца нам у прычынах сённяшніх нацыянальных дэградацый сістэмы адукцыі, прымусіць задумыцца не толькі занятых у ёй людзей, але і палітычнае кіраўніцтва, шырокія інтэлектуальныя колы грамадства, як зрабіць сучасную школу дзеяньнім інструментам падрыхтоў-

кі ў адначассе і высокаадукованай, і нацыянальна свядомай маладой змены беларускага народа з авабязковай прысутнасцю на іх вуснах роднай беларускай мовы. Амаль поўная выкліканая сур'ёзнымі хібамі дзяржаўнай нацыянальнай палітыкі замена яе рускай мовай не дазваляе нашай краіне развіваша ў адпаведнасці з яе прыроднымі культурна-моўнымі традыцыямі, уносіць наставы мінімальны ўклад у культурную размітасць планеты Зямля. Пазітыўных вынікаў у гэтым мы не дасягнем без трансфармацыі рускамоўной адукцыі ў беларускамоўную, а разам з гэтым і самой Беларусі з рускамоўнага аблізу, але і палітычнае кіраўніцтва, шырокія інтэлектуальныя колы грамадства, як зрабіць сучасную школу дзеяньнім інструментам падрыхтоў-

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумары.)

116. **Глод** (Уладзімір)

- семантычны вытвор ад апелятыва глод 'глод' ("Вялікі слоўнік беларускай мовы" Ф. Піскунова, с. 234) або ад польск. *glod*'голад'.

117. **Гмір** (Улляна)

- семантычны вытвор ад апелятыва гмір 'гмыра' (рэг.) 'чалавек суворага выгляду', 'той, хто жмурицца, прыкрумрава вочы' (Нас.). Форма з галосным "i" для адмежавання ад апелятыва.

118. **Гогалеў** (Ігнат)

- вытвор з прыналежнымі суфіксам -еў ад антрапоніма Гогаль і значэннем 'нашчадак названай асобы': Гогал-еў. ФП: *гогаль* (рэг.) 'смелы, адважны чалавек' (Нас.), рус. 'фронт, валакі' (Даль), 'род дзікай качкі' (Грынч.) - Гогаль (мянушка, пазней прозвішча) - Гогалеў.

119. **Гойчык** (Станіслаў)

- вытвор з суфіксам -чык ад антрапоніма Гой і значэннем 'нашчадак (дзія) названай асобы': Гойчык. ФП: *гой* (рэг.) 'высокі, рослы, храбрэй, герой' (Нас.), укр. з ўр. 'нэйяўрэй, хрысціянін' (Грынч.), польск. *goj*'усякі нэйяўрэй', 'высокі, няскладны чалавек, нязграба' (Карл.) - Гой (мянушка, пазней прозвішча) - Гойчык.

120. **Голік** (Аркадзій)

- семантычны вытвор ад апелятыва голік 'голы' (рэг.).

121. **Грабянёк** (Дарफей)

- семантычны вытвор ад апелятыва грабянёк - памянш. з -ёк ад грэбень 'пласцінка з радам зубцоў для расчэсвання валасоў або для замацавання жаночай прычоскі'; 'прыстараванне да такой формы, ужыв. у розных галінах вытворчасці';

122. **Гракун** (Уладзімір)

- вытвор з суфіксам -ун ад дзея слова гракнүц 'кінучца, упусціць што-н. цяжкае з грукатам або утварыць шум, грукат' ці ад гракнүца 'упасці з моцнымі грукатамі' з значэннем 'той, хто падае з грукатам, шумам ці кідае што-н. цяжкае з грукатам'. ФП: *гракун* ('прадмет') - Гракун (асоба) - Гракун (антрапонім - прозвішча).

123. **Грачышина** (Наталля)

- форма прыналежнага прыметніка з суфіксам -ына (-ин-а) ад антрапоніма Грачыха і значэннем 'нашчадак названай асобы': Грачых-іна - Грачышы (х/ш)ына. ФП: *грачка* ('травяністая расліна сямяністая грэчкавых, а таксама зерне гэтай расліны, з якога робяць крупы і муку') - Грачка (мняушка, пазней прозвішча) - Грачышы (х/ш)ына.

124. **Грашчанкоў** (Мікалай)

- вытвор з прыналежнымі суфіксам -оў ад антрапоніма Грашчанка - Грашчанка, суфікс -ых-а) - Грачышына.

- Грашчанк-оў. ФП: *Герасім* (імя <грэч. *gerasimos* 'паважаны; сумленны, чесны') - Грасім (1539) - Грасім, Грасіка (народныя варыянты) - Грасіка (праванне, потым прозвішча) - Грашчонак (нашчадак асобы Грашчача; суфікс -онак) - Грашчанкоў.

125. **Грудзінаў** (Таццяна)

- форма прыметніка з прыналежнымі суфіксам -ав-а ад антрапоніма Грудзіна і значэннем 'нашчадак (дачка) названай асобы': Грудзін-ава. ФП: *грудзі* ('прыядніча частка тулава ад шы да жывата, а таксама поласць гэтай часткі тулава') - Грудзіна ('грудная косць, з якой злучаныя пярэднія канцы рэбраў і часткі плечавога пояса') - Грудзіна (мянушка, пазней прозвішча) - Грудзіна.

126. **Грудз** (Віктар)

- семантычны вытвор ад апелятыва

грудз'ядомы грыбы з шырокай белай ці чорнай махнатай шапачкай і кароткай ножкай.

127. **Грыгенча** (Вераніка)

- вытвор з суфіксам -ча (рэг.) ад антрапоніма Грыген (варыянт канан. Грыгорый) ('быць пільным, не спаць') з значэннем 'жонка, дачка названай асобы': Грыген-ча.

128. **Грышанава** (Ірэна)

- форма прыметніка з прыналежнымі суфіксам -ав-а ад антрапоніма Грышан і значэннем 'нашчадак (дачка) названай асобы': Грышан-ава.

129. **Гугаль** (Алена)

- семантычны вытвор ад апелятыва

гугаль 'кукол' (аднагадовай трапяністай расліннай сямейства гваздзіковых - пустазелле з цёмна-ружовымя кветкамі і ядавітым насеннем, якое расце сярод злакаў).

130. **Гудачкова** (Валянціна)

- вытвор з суфіксам прыналежнасці-ов-а ад антрапоніма Гудачок: Гудачок-ова - Гудачкова. ФП: *гудок* ('механічны свісток, які падае сігнал', 'працяжны аднастайны гук свістка ці сірэны') - гудочак (памянш. ад гудок, суф. -ак/-ак) - Гудочак (мянушка, пазней прозвішча) - Гудачкова. Або ад укр. (рэг.) - гудак 'музыкаант, скрыпач' (Грынч.): гудак - гудочак (ласк. -ок) - Гудачок - Гудачкова.

131. **Гуменюк** (Юры)

- вытвор з суфіксам -юк ад антрапоніма Гумен з семантыкай 'нашчадак названай асобы': Гумен-юк (Гуменюк). ФП: *игумен* ('настаяцель праваслаўнага манастыра') - гумен (рэгіянальная форма з адпадзіннем пачатковага ненаціскнога "i", як голка (<i>голка)) - Гумен (праванне, потым прозвішча) - Гуменюк (<ігуменюк).

132. **Гундар** (Наталля)

- семантычны вытвор ад апелятыва (рэг.) гундар 'нігоднік, гультай' (Нас.), з нямецк. *Hund* 'сабака'.

133. **Гурло** (Мікалай)

- семантычны вытвор ад апелятыва гурло - утварэння ад рус. *гурить* 'балбатаць, доўга рассказваць, хваліцца' (Даль).

134. **Гуткоўская** (Святлана)

- вытвор з суфіксам -оўская ад антрапоніма Гуткоў і значэннем 'нашчад



# Любое праяўленне антыбеларускасці ёсць пасягальніцтвам на нацыянальную бяспеку краіны З рэспубліканскай Рады ТБМ

(Працяг. Пачатак на  
ст. 1.)

Па 2-м пытанні намеснік старшыні ТБМ Дзяніс Тушынскі далажыў наступнае:

- у распрацаваны ТБМ "Закон аб дзяржаўнай падтрымцы беларускай мовы" ўнесены некаторыя змены, якія скіраваны на тое, каб загадзя прыбраць выяўленыя супяречнасці з Канстытуцыяй і некаторымі законамі;

- напраўлены праект Закона трба вынесці на абмеркаванне з тым, каб на наступнай Радзе 20 студзеня зацвердзіць яго цалкам і пачаць вырашыць пытанне з унісеннем на разгляд у Палату прадстаўнікоў.

Праект неўзабаве будзе апублікаваны.

Па пытанні перапісу насельніцтва прыняты зварот да грамадзян Рэспублікі Беларусь:

**"Зварот Рады ТБМ да грамадзян Рэспублікі Беларусь з нагоды перапісу 2019 г."**

Паважанская грамадзяне Беларусі!

У 2019 годзе адбудзеца чарговы Перапіс насельніцтва нашай краіны. Некалькі важных пытанняў датычаць самадэнтыфікацыі беларусаў і наўпрост звязаны з нацыянальнай бяспекай краіны. Гэта пытанні пра родную мову і



мову, на якой вы звычайна размаўляеце дома. Не сакрэт, што ў побыце большая частка грамадзян нашай краіны карыстаецца абедзвюма дзяржаўнымі мовамі. Мы прапануем вам незалежнасць ад вашых палітычных і рэлігійных поглядаў, а таксама нацыянальнасці падчас правядзення Перапісу размаўляць з перапісчыкамі на беларускай мове, запоўняць аптымальныя лісты на беларускай мове і назначаць роднай мовай і мовай стасунку ў першу чаргу беларускую, а таксама іншыя, якімі карыстаецца.

Тым самым вы засведчыце сваю прыналежнасць да гісторыі і культуры нашага народа, падтрымаеце беларускую мову і паstryаеце ўмацаванне незалежнасці і нацыянальную бяспекі Рэспублікі Беларусь.

Рада ТБМ.

Па пытанні склікання устаноўчай канферэнцыі Берасцейскай абласной канферэнцыі пастановілі склікаць яе ў снежні 2018 - студзені 2019 гг.

Ну а па пытанні павелічэння падпіскі на газету "Наша слова" змаглі толькі заклі-

каць... Да чаго, ясна. Разам з тым праблема застаецца. Пры газете запрашваў новы сайт [nslowa.by](http://nslowa.by), але пакуль рэдакцыя трымаеца пазыцыі - любой цаню захоўваць і папяровы штотыднёвік. І проста задача вырашыцца. Каб палова сяброў ТБМ падпісалася, то і не стала б праблемы, але дайсці да той паловы яшчэ трэба. Тому дзякую ўсім, хто робіць хоць якія заходы, каб паднім'ць падпіску.

Наступная Рада ТБМ - 20 студзеня 2019 года.

Наші кар.

## Прэзентацыя беларускай версіі "Гісторыі Расіі..."

7 лістапада ў офісе ТБМ на прэзентацыю кнігі "Гісторыя Расіі ад Сярэднявечча да сучаснасці" (аўтары Лявон Баршчэўскі, Алег Трусаў, Аляксей Хадыка) прыйшло каля чатырох дзясяткі чалавек.

Усе аўтары прысутнічалі на прэзентацыі і распавялі пра свае часткі кнігі.

Як сказаў Алег Трусаў, чым далей рухаўся па гісторыі Расіі, тым больш разумеў, што там зусім іншы ад нас народ, зусім іншыя каштоўнасці, зусім іншая ацэнка падзеяў. У прыватнасці гісторычны

тэрміналогія Расіі вельмі адроніваеца ад тэрміналогіі Еўропы. У Еўропе праста не існавала такіх "з'яў", як апрычніна і таму падобнае. У той жа час беларуская гісторычная навука на сёння аперуе ў асноўным еўрапейскім тэрмінамі. Тому была праблема ў паданні расійскіх з'яўў нашай тэрміналогіі, каб не разрывалася наш гісторычны лексікон.

Лявон Баршчэўскі пры напісанні сваёй часткі шмат увагі ўдзяляў нацыянальнасці тых іншых дзяячоў расейскага гісторычнага і культурнага працэсу. І нейкі не зусім

рускі твар у гэты гісторы і культуры. Як на вокладцы кнігі, дзе паказаны Сімяён Плацакі, Іван Федаровіч, які, не сакрэт, з Беларусі, Юрый Гагарын са смаленскіх беларусаў, беларус Андрэй Грамыка і дачка беларускіх гастрарбітараў Валянціна Церашкова.

На прэзентацыю сабраліся неабыквятыя людзі, не толькі аматары, але і прафесійныя гісторыкі. Многія задавалі пытанні, дзяліліся ўражаннямі, стаялі ў чарзе на аўтограф да аўтараў.

Прадказанне нашай газеты, зробленое пасля баравіцкай прэзентацыі, відавочна, збудзецца. Пасля Новага года хутчэй за ўсё будзе выдавацца яшчэ адзін наклад кнігі.

Яраслаў Грынкевіч.



## Ці даведающа школьнікі ўсю праўду пратыбеларусаў замежжа?

ЗБС "Бацькаўшчына" атрымала з Нацыянальнага інстытута адукцыі адказ на просьбу ўнесці змены ў змест школьніх падручнікаў.



МГА "Згуртаванне беларусаў свету"  
**"Бацькаўшчына"**

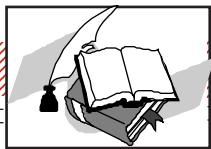
[zbsb.org](http://zbsb.org)

накіроўваць на ўмацаванне сувязяў і выкарыстанне іх патэнціялу для развіцця беларускай дзяржавы).

Згуртаванне перадало ў Нацыянальны інстытут адукцыі не толькі заўвагі, але і выкладзеныя экспартамі працапоны. Днямі прышоў адказ: "Пры карэктроўцы вучэбных праграм па вучэбных прадметах "Гісторыя Беларусі", "Грамадзянства" і "Беларуская літаратура" рабочым групам будзе прапанавана разгледзець пытанне аб магчымасці ўключэння інфармацыі пра дзейнасць прадстаўнікоў беларускай дыяспары, ролю і месцу беларускай дыяспары ў развіцці грамадства, эканомікі і культуры". Таксама ў лісце паведамляецца, што аўтарскім калектывам, якія рыхтаваць новыя падручнікі па згаданых предметах, будуть перададзены заўвагі на контент асвятлення пытання пра месца і ролю беларускай дыяспары.

Будзем спадзявацца, што вышэйзгаданыя рабочыя групы знайдуць магчымасць пазбавіць школьніх падручнікі прыкрасцяй і недарэчнасцяй, звязаных з тэмамі "эміграцыі" і "беларускага замежжа". І беларусы з дзяцінства будуть мец магчымасць карыстацца культурнай спадчынай беларускага замежжа, ганарыцца асабамі, якія ўзбагачалі сваім талентам беларускую і замежную культуру, навуку, былі заўважнымі грамадскімі і палітычнымі дзеячамі іншых краін і стваралі пазітыўны імідж Беларусі. Адпаведныя лісты з просьбай спрыяцця ўкарэктроўцы навучальнай праграмы паводле вынікаў згаданага даследавання Згуртаванне "Бацькаўшчына" накіравала таксама ў Міністэрства адукцыі, Палату прадстаўнікоў і Адміністрацыю Прэзідэнта.

Інфармацыйны цэнтр МГА "ЗБС "Бацькаўшчына".



## Імперыялістычна вайна вачыма пісьменнікаў і бібліёграфаў

11 лістапада

большасць еўрапейскіх краін адзначае 100-годдзе завяршэння Першай сусветнай вайны. Гэтай падзеі прысвечана выстаўка ў Музеі кнігі Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі "БЕЛАРУСЬ У ВЯЛІКАЙ ВАЙНЕ 1914-1918 гг.". Яна арганізавана бібліятэкай сумесна з Уладзімірам Ліхадзевым.

На выставе дэманструюцца кнігі, часопісы і газеты часоў Першай сусветнай вайны, ліставанне салдат з абоў двух бакоў, рэдкія фотаздымкі, зробленыя нямецкімі жаўнерамі.

Вайна стала адной з самых жахлівых падзеі у сусветнай гісторыі: ўздел у ёй прынялі каля 40 дзяржаў з агульной колькасцю насельніцтва звыш 1,5 мільярдаў чалавек, каля 10 мільёнаў загінулі, яшчэ каля 20 мільёнаў вярнуліся з вайны пар-



ненымі і скалечанымі. Сучаснікі адразу ж назвалі яе "Вялікай вайной".

Беларусь стала прыфронтавой паласой, і для нашых продкаў вайна зрабілася жахлівым выпрабаваннем. 900 тысяч жыхароў Беларусі былі мабілізаваны і 70.000 чалавек загінулі, скрацілася прымесловая і сельскагаспадарчая вытворчасць. У 1914 годзе каля Баранавічаў была ўпершыню прыменена хімічная зброя.

У той самы час вайна, якая прывяла да краху вялікіх імперый, стварыла і новыя магчымасці для фарміравання сучаснай беларускай дзяржаўности.

У экспазіцыі прадстаўлены творы беларускіх пісьменнікаў - Змітрака Бядулі, Максіма Гарэцкага, Якуба Коласа, прысвечаныя Першай сусветнай вайне. Можна праглядзець выпускі газет "Наша Ніва" (1914), асобнікі часопісаў "Искры", (1915), Гоман (1915), пабачыць мапы, гільзы, пісьмовыя прылады байкоў. Фотааб'ектыў нямецкага жаўнера схапіў разбураныя масты і дамы, пажары.

Захавалася сведчанне з іншага боку - адухоўленыя твары сёстраў міласэрнасці ў шпіталі, позірк параненага, у якога ў вачах - спадзяванне.

Прыцягвае ўвагу абраз-складзень з выявай свя-

тыні ў Лурдзе, знайдзены на месцы баёў каля возера Нарач.

Бібліёграф інфармацийна-аналітычнага аддзела Таццяна Лаўрык падрыхтавала прэзентацыю, прысвечаную палкаводцам, ураджэнцам Беларусі, якія прайвілі сябе на франтах Першай сусветнай вайны: палкоўніка Васіля Махрава, генерала-лейтэнанта Юліяна Белазора, генерала-лейтэнанта Уладзіміра Май-Маеўскага і іншых.

Чарговы выставачны праект Нацыянальнай бібліятэкі працягвае фарміраваць у сучасных чытачоў культуру гісторычнай памяці.

Эла Дзвінская.

## Сустрэча Асноўнай групы Мюнхенскай канферэнцыі па бяспечы ў Менску

Навіны Германіі



Сустрэча Асноўнай групы Мюнхенскай канферэнцыі па бяспечы 31 кастрычніка - 1 лістапада праходзіла ў Менску. У адкрыці форуму і дыскусійнай сесіі "Адносіны Усход-Захад" прыняў удзел Прэзідэнт Беларусі Аляксандар Лукашэнка.

На працягу двух дзён кіраунікі дзяржаў, значныя палітычныя дзеячы, прадстаўнікі міжнародных арганізацый і акадэмічнай супольнасці, кіраунікі спецслужбаў і эксперты па пытаннях бяспекі амбяркоўвалі развіцце ўзаемадносін па лініі Усход-Захад, магчымыя шляхі вырашэння рэгіянальных канфліктаў, эканамічную ситуацыю ва Усходняй Еўропе, пытанні энергетычнай і транснацыянальнай бяспекі.

Усяго ўдзел у сустрэчы Асноўнай групы Мюнхенскай канферэнцыі па бяспечы прынялі больш за 100 чалавек. Сярод іх Прэзідэнт Арменіі Армен Саркіян, прэм'ер-міністр Малдовы Павел Філіп, міністры замежных спраў Македоніі, Манголіі, Польшчы і Славакіі, генеральны сакратар АБСЕ Томас Грэмінгер, еўрапейскі камісар па Еўрапейскай палітыцы суседства і пераговорах аб пашырэнні ЕС Ёханес Хан, выканаўчы сакратар падрыхтоўчай камісіі Арганізацыі па Дагаворы аб усёабыдымай забароне яздзерных выпрабаванняў Ласіна Зерба.

На словах старшыні канферэнцыі Вольфганга Ішынгера, "узаемны давер паміж Усходом і Захадам скараціўся да мінімуму, якія не назіраліся з часоў халоднай вайны". У гэтых роўлях беларуская зношэння палітыка спрабуе стварыць новыя фарматы даверу і паважлівага дыалогу. І, мяркуючы па міжнародным прызнанні, у Менску гэта атрымліваецца.

Ана Брнабіч, прэм'ер-міністр Сербіі адзначыў:

- То, што Мюнхенская канферэнцыя праходзіць у Менску, у Беларусі, вельмі паказальнік. Эта важная канферэнцыя, важная падзея ўчастцы рабочай групы багучай Мюнхенской канферэнцыі па бяспечы. Беларусь атрымлівае магчымасць быць бачнай для сусветнай супольнасці. І гэта выдатная магчымасць прарэкламаваць сваю краіну, паказаць яе вялізны патэнцыял.

У час міжнароднага форума праходзілі чатыры дыскусійныя сесіі. Яны былі прысвечаныя менскаму працэсу, адносінам паміж Усходам і Захадам, кантролю над узбраеннемі і ўмацаванню даверу, а таксама рэгіянальнымі канфліктамі.

Мюнхенская канферэнцыя па бяспечы праводзіцца штогод з 1963 года. Першапачатковая мерапрыемства задумвалася як форма дыялогу паміж ФРГ і ЗША па пытаннях палітыкі бяспекі. З цягам часу яно пачало прыягваць усё больш увагі прадстаўнікамі палітычных і ваенных

колаў іншых краін. Цяпер канферэнцыя з'яўляецца адным з найболей прадстаўнічых і аўтарытэтных форуму ў свеце па пытаннях палітыкі бяспекі і супрацоўніцтва ў ваеннай сферы.

Першая сустрэча Асноўнай групы МКБ адбылася ў 2009 годзе. Форумы праходзяць у фармаце эксклюзіўнага закрытага дыялогу высокага ўзроўню з прызначеннем шырокага кола ўдзельнікаў. Яны з'яўляюцца прадаўжэннем Мюнхенской канферэнцыі і ў пэўнай ступені задаюць тон дыскусіі.

У 2018 годзе кірауніцтва МКБ прапанавала правесці чарговую сустрэчу Асноўнай групы ў Менску, абрэгнаваўшы гэта ўкладам, які ўносіць Беларусь ва ўмацаванне стабільнасці і бяспекі ў рэгіёне і магчымасцю сабраць на беларускай плошчы ключавыя ігракоў.

Прадстаўнікі Беларусі прымаюць ўдзел у Мюнхенскай канферэнцыі па бяспечы з 2006 года. Як растлумачылі ў МЗС, пляцоўка выкарыстоўваецца беларускімі бокамі для прадстаўлення пазіцыі краіны па ключовых аспектах міжнароднай і рэгіянальнай архітэктуры бяспекі, правядзеннямі двухбаковых сустрэч з афіцыйнымі асобамі розных дзяржаў.

Беларусь прапануе зрабіць Усходнюю Еўропу трансгранічным поясам стабільнасці і ўзаемадзеяння.

Дарэчы, ініцыятыва правесці мерапрыемства менаўвіта ў Менску зыходзіла непасрэдна ад кірауніцтва Асноўнай групы Мюнхенской канферэнцыі па бяспечы. Галоўны аргумент - Беларусь дайно заваявала рэпутацыю пераговорнай пляцоўкі ў сусветнай супольнасці мае статус стабільнага і надзейнага партнёра.

Презідэнт Беларусі Аляксандар Лукашэнка прапанаваў зрабіць Усходнюю Еўропу трансгранічным поясам стабільнасці і ўзаемадзеяння. Аб гэтым ён заявіў на адкрыці сустрэчы Асноўнай групы Мюнхенской канферэнцыі па бяспечы.

Кіраунік дзяржавы адзначыў, што Беларусь знаходзіцца на географічным скрыжаванні Еўропы, фактычна заціснутая паміж геапалітычнымі гігантамі.

- Мы не хочам апынуць

ца на лініі новага цывілізацыйнага разому, на вастры блокавага процістаяння паміж Усходом і Захадам - гэта галоўнае. Беларусы, якіх іншы, ведаюць, што гэта можа ў сабе тайць. З ростам процістаяння нам прадказваюць лёс буфера, або "bastion", паміж Расіяй і НАТА.

Аб гэтым гаворачі і эксперыты, і палітыкі, - канстатаваў беларускі лідар. - З аднаго боку, гэта дрэнна. Але з іншага, калі є уладнія людзі прыйшлі да дамоўленасці не цягнучы дзяржавы Усходняй Еўропы ў розныя ваенна-палітычныя блокі, не патрабаваць пацвярджэння ляйнасці на шкоду іх сувэрэнным інтарэсам, гэты рэгіён стаў бы трансгранічным поясам стабільнасці і ўзаемадзеяння...

Паводле слова Прэзідэнта, на гэты момант з задачай спыніць процісторонства на паўднёвым усходзе Украіны ніхто не спраўляецца - ні "нормандская чацвёрка", ні трохбаковая контактная група АБСЕ, ні Спеціяльная маніторингавая місія АБСЕ ва Украіне, ні фармат Волкер-Суркоў.

Самым жудасным Аляксандару Лукашэнка называў той факт, што прадаўжуюць гінуць у тым ліку многія прадстаўнікі мірнага насельніцтва - жанчыны і дзеці.

Аляксандар Лукашэнка таксама адзначыў, што Беларусь прыняла 160 тыс. перасяленцаў з Украіны, забяспечыўшы іх усім неабходным, аказаўшы дапамогу ў працягненні, медаслужбамі, сацыяльнай і псехалагічнай адаптацыі. "Словам, яны атрымалі тут свою другую радзіму. І нам далося гэта няпроста ў нашай сацыяльна-еканамічнай сітуацыі", - сказаў ён.

- Беларусь - невялікая дзяржава, але мы гатовы ўносіць сваю лепту ў вырашэнне тых іншых канфліктаў. Што мы, у прынцыпе, ужо робім. Але хочам адчыніць нашу большую запатрабаванасць з боку асноўных сусветных ігракоў, - заяўві Презідэнт. - Прастайкі кожучы, мы можам узяць на сябе адказнасць за забеспячэнне міру ва ўсходніх рэгіёнах Украіны і кантроль на расійска-украінскай граніцы, а таксама суправаджуць правядзенне выбараў на Данбасе, зыходзіцца на географічным скрыжаванні Еўропы, фактычна заціснутая паміж геапалітычнымі гігантамі.

- Паводле БелТА,





## Леанід Лаурэш

# Дыспуты паміж уніятамі і праваслаўнымі ў школальных тэатрах першай паловы XVII ст.

У канцы XV ст. ў заходненеўропейскай літаратуры з'яўляецца новая форма драматычнай творчасці - школная драма і камедыя. Езуіцкія і піарскія калегіюмы ў Беларусі таксама шырока практикавалі школьнія тэатры, якія мелі практичныя мэты: палепышыць веданне моладзю лацінскай мовы, прывучыць да рыторыкі ў публічных месцах, навучыць жэстам і патрэбнай міміцы.

Школьная п'есы мелі моцны рэлігійна-маральны змест. Сюжэты выдумляліся або браліся са свяшчэннай гісторыі, легендаў, жыцці ѿ святых, або свецкай гісторыі (часткай грэцкай ці рымскай). Таму школьнія драмы часта мела мноства супольнага з старажытнымі містэрыйамі. П'еса пісалася на лацінскай мове, а яе часткі - пралог, хоры, эпілог - на народнай мове. Апрача таго на народнай мове пісаліся інтэрмедыі, якія ставіліся між актамі п'есы, каб дача магчымасць публіцы, зморанай нуднай школьнай драмай, краху пасміяцца і адпачыць душой, а выкладчыкам і вучням перастаўці дэкарацыі і падрыхтавацца да другога акту. Інтэрмедыі - гэта невялічкія жывія сцэнкі, змест гэтых вясёлых сцэнак браўся з смешных гісторый, народных анекдотаў ці праста з народнага побыту. Дзеінымі асобамі тут былі ўжо не багі, не каралі, не святыя і не антычныя героі, а - сяляне, цыганы, яўрэі, жаўнеры ды іншыя прадстаўнікі гарадскага або вясковага працтва людзей.

У Нямеччыне ўжо ў пачатку XVI ст. смешныя сцэнкі на нямецкай мове ўстаўляліся ў лацінскі тэкст школьніх п'ес. Езуіты спачатку не дазвалялі рабіць гэткія ўстаўкі на народнай мове, але потым не толькі дапусцілі іх, а нават узаконілі ў сваіх падручніках і пакінулі пасля сябе шмат гэткай літаратуры.

З-за таго, што мовай нашага працтва народу была мова беларуская, дык і інтэрмедыі, якія ставіліся ў нашым краі пісаліся галоўным чынам па-беларуску. Тут людзі ніжэйшага стану, як напрыклад селянін, яўрэй, цыган, гаварылі заўсёды па-беларуску, але ролі асоб, якія жылі сярод вышэйших класаў і ўжо паспелі навучыцца польскай мове напісаны па-польску. Як прадстаўнік больш адукаваных персанажаў з шырокім светапоглядам па-

польску вельмі часта размаўляў і чорт<sup>1</sup>.

Школьныя спектаклі ставіліся ў Вільні ад 1574 г., у Пінску ад 1662 г., у Навагрудку ад 1681 г., у Менску ад 1692 г., у Слуцку ад 1715 г., у Нясвіжы ад 1723 г. і г.д.<sup>2</sup>

Школьныя інтэрмедыі Эўстаха Пылінскага ад 1651 г. з Гародні, якія захаваліся ў рукапісах, вывучаюцца вядомымі даследчыкамі П.О. Марозавым, А.Брукнерам і Я.Ф. Карскім. Гэтыя інтэрмедыі даюць унікальную магчымасць непасрэдна, праз крыніцы XVII ст., дакрануцца да спрэчак паміж уніяцкімі і праваслаўнымі нізамі грамадства. Просты беларус Іван ў ёй чалавек неадукаваны, бацька забабонаў, але хітры і мае добрае пачуццё гумару. У інтэрмедыі сацыяльны стан Івана на латыні вызначаецца як "rusticus" ці "colon".

У камедыі аб Іосіфе "Comoedia de Jacob et Joseph Patriarchis" спектакль пачынаецца з того, што ў школьнью залу ўваходзіць селянін (rusticus) - беларус Іван і, пабачыўшы шмат публікі, здзіўлены пытавацца школьнага вартаўнікаў:

*- Панове, што за дзела будуць тут дзелаці, ці на свадзьбу на месцы сём будуць скакаці?*

Вартайник (aulicus) адказвае яму па-польску:

*- Ja wiem, lecz tobie darmo nie powiem, Iwanie<sup>3</sup>.*

Вартайник паведамляе Івану, што будзе нешта тлумачыць селяніну толькі тады, калі ён адкажа на некалькі пытанняў. Іван заўважае, што сам ён ведае мала, але яго бацька, быў цівуном, чалавекам шляхетным (ciwun wielmi zasczny), ведаў усю азбуку, і не толькі "рускую" але і "польскую". Тады вартайнік пытавацца ў Івана, што ёсьць Бог і што ёсьць славная юнія. З адказам на пытанне пра Бога Іван блытаеца, а пра юнію кажа, што "унія ёсьць Прачыстай роднай сястра, так мой бацька, старой веры, казаў". Вартайник лаеца і кажа, што юнія - гэта злучэнне з са-праўднай верай і пытавацца якія вера лепшяя - юніцкая ці схізматычная? "Добра наша вера ўніцкая, ды такі, праўду мовчы, лепша ляцкая ды ў "koniackai" (каталіцкая - Л.Л.), бо што лях, або "вонят", то панок, а што "усъмътык" (схізматык), то мужык лядачко. Да што-ж, такі ѹ добра: па Сеньку шапка. Мужыком -

добрая мужыцкая вера, сабака зъесьць і бяз солі.

*Стара наша вера, праўда, ды чорт не ма-лады..."<sup>4</sup>* Карскі адзначаў, што Марозаў у сваёй кнізе<sup>5</sup>, нара-буй памылак пры расчытванні рукапісу і прывёў свой вары-янт гэтага тэксту, я цытую ме-навіта варыянт Карскага<sup>6</sup>.

У варыянце Марозава (менавіта яго цытуе Аляхновіч), апошняя фраза гучыць як "стара наша вера, праўда, ды ѹ свет не малады", і такім чынам Іван як быццам ўзышае "усъмъты-цкую" веру.

У тэксце, прачытаным Карскім, Іван называе юнію сваёй верай але, падобна, ён яшчэ вагаеца, паміж двума канфесіямі.

Пасля гэтай інтэрмедыі пачынаеца сама п'еса, у часе якой Іван, седзячы між публікі, голасна робіць свае заўвагі і веселіць слухаочу, якім, верагодна не цікава глядзець нудную маральную лацінскую драму.

Пасля п'есы замест эпілогу пачынаеца другая інтэрмедыя "Intermedium de Schysmatisco et Vnito Catholico", напісаная прозай. Уніят пачынае пераконваць схізматыка (гэта ўжо не Іван), каб той перайшоў на юніцтва.

### Уніят кажа:

*- Вельмі цябе люблю, мой мілы суседзе, як гарчыца мёд, хачу каб ты быў у небе, где спасно, где хороши, где мудро; а так "зостань" вонітам, бо юніцкая вера съветлая, глубокая, хорошая ...*

### Схізматык:

*- ... Што гаворышы (закрэслена), як казёл на ваду гледзячи, ежэлі ваша вера ѹ высока, ѹ глубока, а хрэн-жа яе дасягнечь? Ежэлі сія вера съветая, то нам грэшным да няе ся не прыступіць.*

### Уніят:

*- Што сяк нізка пан ся на веру смеяў? Зараз цябе пачну кіем тесаці і так соб'ю, как горкае яблоко. Не пляці ка-шэлі, Гаўрыла-дурніла: вера наша добра, бо Богу любая, людзём спасеная.*

Але і гэты аргумент з перспектывай "кіем цесаці на горкае яблока" "дурніла" не успрымае, бо адказвае:

*- Нехай будзе Богу хвала, чорту трасця? Я вонітам ня буду, бо бацькі мае не былі, а також хлеб ядалі, півцо півалі с карчмы не бывалі; што-ж мне гэтая прынесець вера? Обороніт мяне од усего злого светы ...*

Уніят пачынае пужаць схізматыка пякельнымі мукамі:

*- Стой, постой, суседзе, прыйдзе на цебе суд Божій, прыйдеть з мёртвых повстанье, будзеш не раз верашчати, крычати, клекаці будзеш крічаті ойе, леле, ойе, леле! ... будзеш у пекле еслі схізмы не пакінеш!*

*- Што-ж - адказвае прастадушна мужык - ды і ў пекле я туды ж пажыўлюся:*

водіцы прынясу, дравец нарубоу, так-такі хлебцем сым буду ...<sup>6</sup>

Уніят дасягае мэты, калі, пужаючы селяніна пякельным агнём, падсвойвае яму запаленую свечку і кажа:

*- Вось пакаітуй пальцам, ці смачны вагон?*

Гэты аргумент нарэшце пераконвае мужыка, які кръчыць ад болю і згаджаецца на ўсё:

*- Ой, леле! Пра-Бог баліць! Да душы-ж баліць! Буду вонітам, еслі вонія ад пекла бароніць...*<sup>7</sup>

Агульным з'яўляецца меркаванне, што сяляне знаходзіліся ў баку ад рэлігійных спрэчак. Гістарычныя крыніцы паказваюць, што супрастаянне адбывалася паміж пратэстантамі і праваслаўнымі брацтвамі з аднога боку і епархій царквы з другога. Тым каштоўней для нас гэтыя сцэнкі ў інтэрмедыях XVII ст. якія адлюстроўваюць спрэчкі на рэлігійных тэмы сядра сацыяльных нізоў грамадства. Можна дапусціць, што рэплікі персанажаў спісаны з натуры і, не гледзячы на апрацоўку, перададзены больш-менш дакладна.

Не цяжка заўважыць тое што ў абодвух інтэрмедыях дзейнічаюць розныя асобы - Марозаў чамусыці лічыць што Іван і "схізматык" гэта адна і тая асoba. Іван хоць і "rusticus" ці "colon", але бацька яго быў чалавекам шляхетным, адукаваным і нават цівуном. Сам жа Іван ужо чалавек не пісъменны (ці малапісъменны). Такім чынам аўтар п'есы паказвае заняпад "русінскай" адукациі - у адукаванага бацькі ўжо непісъменны сын, які тым не менш яшчэ ведае пра каштоўнасць адукациі і цягнецца да яе.

Гісторыкі кажуць, што пасля заняпаду Заходне-Рымскай імперыі думкі, падобныя на думкі Івана, мелі нашчадкі рымлян. Яны ганарыліся адукаванымі продкамі, але самі ўжо былі непісъменны. У сваёй папулярнай книзе "Канец і знўшчыні" Леў Гумілёў, яўна цытуючы кагосьці з ранейшых гісторыкаў, прыводзіц слова тыповага нашчадка рымлян пра сваіх суседзяў - нашчадкаў варвараў: "Ну што з гэтymi ... размаўляць, дзікі ж народ, адага ў іх, вядома ж, ёсьць, але і мы не з гліны злеплены ...". Іншая страла - я прыйду да сваёй матроны, пагавару з ёй пра Сідонію Аналінарью ці пра Лукіана, а калі нават я нічога гэтага не ведаю, дык усё адно ў мене дзед усё гэта ведаў (як шмат хто ў нас цяпер кажуць): "Я французскай мовы не ведаю, але вось бабуля моя ведала добра", а яны прыкладна гэта-ж якія казалі пра латынъ".

І верагодна, беларус Іван таму і ўніят, бо паважае веды і цягнецца да адукациі. Ён зрабіў свой выбар, і таму яго бессэнсноўна пужаць пякельнымі пакутамі.

## Памёр Ігар Лучанок



Позні ўвечары 12 лістапада ў Менску памёр народны артыст Беларусі і СССР, кампазітар Ігар Лучанок. Пра гэта паведамілі з бліжэйшага атачэння сям'і кампазітара. У гэтым годзе ў Беларусі шырока азічала 80-гадовы юбілей Лучанка. Стан здароўя кампазітара ў апошнія гады быў не лепшым, але стабільным, аднак 2 лістапада яго экстронна шпіталізавалі ў бальніцу хуткай медыцынскай дапамогі Менска. Лекары дыягнастувалі інсульт, быўла прызначаная аперация. Пасля яе паціента ўвялі ў штучную юому, з якой ён так і не выйшаў. Сярод музычнай спадчыны Ігара Лучанка найбольш вядомыя канцэрты "Курган" (1962) на слова Янкі Купалы, песні "Памяць сэрца", "Мой родны кут", "Жураўлі на Палессе ляціць", "Спадчына", "Алеся", "Вераніка", "Верасы" і "Дарагі мае старыя". Апрача гэтага творы для эстраднага аркестра, музыка для дзяцей і да драматычных спектакляў, радыё- і тэлепастановак, тэле- і кінафільмаў.

belapan.by

## Памяці Віктара Сырыцы

Віктару Сырыцу, вядомому гісторыку, грамадскому дзеячу, кіраўніку суполкі Руху "За Свабоду" і рады Таварыства беларускай мовы ў Баранавічах, споўнілася б у гэтым годзе 65 год. Баранавіцкія сябры і паплечнікі Віктара Сырыцы наведалі яго месца пахавання ў чарговую гадавину смерці. Усклалі ля помніка кветкі, запалілі зінчы і прачыталі малітву "Ойча наш". Затым падзяліліся ўспамінамі пра гэтага дарагога ім чалавека:



Цяжка гаварыць. Гэта самая вялікая страта нашай беларускай грамады ў Баранавічах. Гэта самы паважаны наш чалавек, самы любімы.

- Ведао, што Віктар Антонавіч не ставіў сабе ніякіх дэзвізаў. Але, я думаю, ён жыў на слове Божым. У Бібліі ёсьць такія слова: "Змагайся за праўду аж да смерці, і Бог цябе ўратуе".

- Вельмі светлы, адукаваны, выкшталчоны чалавек. Скончылі прамовы любімым гімнам нябожчыка "Магутны Божа".

Віктар Сырыца раптоўна памёр трэх гады таму па дарозе ў Менск па справах Руху "За Свабоду". Яму было 62 гады.



## Вялікі маэстра і таленавіты вучань - на адной сцэне

Цыкл юбілейных канцэртаў, прысвячаных 80-годдзю знанага дырыжора, народнага артыста Беларусі, прафесара Міхаіла Антонавіча Казінца, распачаўся ў Белдзяржфілармоніі. Яны праходзяць 9, 18 і 23 лістапада.

Заслужаны дзеяч мастацтваў Міхаіл Казінец з'яўляецца мастаком кіраўніком і галоўным дырыжорам Дзяржаўнага акаадэмічнага народнага аркестра імя І. Жыновіча. Ён нарадзіўся ў вёсцы Цынцавічы Вілейскага раёна 18 траўня 1938 года. Скончыў Дзяржаўную кансерваторыю па класах баяна (1965 г.) і оперна-симфанічнага дырыжыравання (1973 г.).

У 1975 годзе М. Казінец стаў галоўным дырыжорам Нацыянальнага аркестра народных інструментаў, атрымаўшы гэту пасаду як эстафету з рук самога заснавальніка калектыву - легендарнага Іосіфа Жыновіча.

Малады душой, прағны да працы і закаханы ў музыку, ён выкладае 52 гады ў Акаадэміі музыки. Ён спалучаў клопаты мастакага кіраўніка сімфанічнага аркестра Акаадэміі музыки "Маладая Беларусь", старшыні Міжнароднага фестывалю "Звініцы цымбалы і гармонік", мастакага кіраўніка фестывалю "Беларусь - мая песня". Маэстра Казінцу стаў першым інтэрпрэтатам многіх твораў беларускай музыки.

Сёлета найстарэйшы дырыжор Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі і Прэміі презідэнта "За духоўнае адраджэнне" выступіў з юбілейным канцэртам у Вілейцы.

- Мне хацелася вяр-

казаць яе землякам, - казаў Міхаіл Казінец. - Каб яны пачулі музыку ў выкананні выдатных вакалістаў нашага аркестра - Насці Рачыцкай, Марыны Валіёўскай, Андрэя Коласава, Ігара Задарожнага і запрошанага саліста Яна Жанчака, салістаў-інструменталістаў - Галіны Лазовік, Дзяніса Чорнага.

9 лістапада ён запрасіў на сталічную сцэну з Германіі свайго выхаванца, таленавітага маладога скрыпача Арцёма Шышкоўска. Пад кіраўніцтвам маэстра Казінца ў яго выкананні прагучай канцэрт для скрыпкі з аркестрам рэ мажор



дэмі і Дзяржаўную Акадэмію музыки па класе прафесара Эдуарда Кучынскага, магістратуру, а затым - аспірантуру Універсітета музыки і вядомчага мастацтваў ў Вене (Аўстрыя).

Артыст граў на скрыпцы майстра Андрэя Гварнэры 1673 года, якая была набыта пры падтрымцы Міністэрства культуры і Беларускай Акаадэміі музыки.

Пазней малады скрыпач стаў пераможцам прэстыжных конкурсаў у Беларусі, Аўстрыі, Чэхіі, Германіі, Літве, Польшчы, Расіі і Украіне. У 2012 годзе ён выйграў International



нябесныя гукі, адлюстроўваць сонечныя блікі на вадзе, брунене крystalных крыніцаў, лёгкі подых ветрыка, гайданне сцяблінк цветак, падёт ластавак над зямлём. Мая душа назаўсёды злучылася са скрыпкай, а мой лёс - з жывіццям кампазітараў, якія жылі і тварылі ў мінулыя стагоддзі".

Арцём першым з беларускіх музыкантаў граў на скрыпцы Страдывары і стаў лаўрэатам прэстыжнага конкурсу каралевы Елізаветы.

Ён нарадзіўся ў Менску і скончыў каледж пры Ака-

Max Rostal Competition.

- 3 Міхаілам Антонавічам Казінцом у мене звязана шмат добрых успамінаў, - кажа Арцём. - Тады ён быў рэкторам Беларускай Акаадэміі музыки і кіраваў аркестрам "Маладая Беларусь". Некалькі разоў мы выконвалі з ім канцэрт для скрыпкі Ёгана Брамса ў Менску і ў іншых гарадах краіны. Міхаіл Антонавіч стаў за дырыжорскім пулгам, а я саліраваў. Зараз я выступаў ў Берліне ў розных канцэртных залах.

Э. Дзвінская.

На здымках:  
1. Міхаіл Казінец;  
2. На канцэрце;  
3. Арцём Шышкоўскі, фота аўтара.

**Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік**

### Рэдакцыйная колегія:

Алена Анісім, Юрасі Бабіч, Юлія Бажок,  
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар  
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслав Суднік,  
Павел Сцяцко, Людвіка Таўгень, Алег Трусаў,  
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>  
<http://kamunikat.org/> <http://tbt-mova.by/>  
<http://nashaslova.mns.by/>

### Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

### Пасведчанне аб реєстрацыі № 908 ад

18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармаціі Рэспублікі Беларусь.

### Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўліна.

### Адрас для паштовых адправлений:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: [naszaslowa@tut.by](mailto:naszaslowa@tut.by)

## МІЖНАРОДНАЯ КАНФЕРЭНЦЫЯ

### КАЛАСАВІНЫ-2018

100-гаддзе паэмы

"Сымон-музыка" і

95-гаддзе паэмы

"Новая зямля"

01.11.2018

10.30 -

дзіцячы ранішнік

"Казкі жыцця";

03.11.2018

11.30

літаратурна-

музычнае свята

"Мой родны кум!"

(г. Стоўбыцы),

філіял музея

"Мікалаеўшчына"

12+

2 лістапада 2018 года

у Дзяржаўным літаратурна-

мемарыяльным музеі Яку-

ба Коласа адбылася XXXII

навуковая канферэнцыя

"Каласавіны-2018", пры-

свеченая 100-гаддзю перша-

га выдання паэмы Якуба Ко-

ласа "Сымон-музыка" і 95-

гаддзю выхаду паэмы "Но-

вая зямля".

Мерапрыемства

распачала вучаніца СШ №

196 Соф'я Гарошка, якая

читала вершы класіка. Кан-

ферэнцыю віталі даследчыкі

і ганаровыя госьці з Літвы,

Польшчы, Расіі і іншых краін,

сярод якіх доктар гісто-

рычных наукаў, прафесар

Алесь Лакотка, пісьменнік,

намеснік старшыні Беларус-

кага Фонду культуры Анатоль

Бутэвіч, паэт Навум Гальпяровіч, дырэктар філі-

яла "Інстытут літаратураз-

науцтва імя Янкі Купалы"

Цэнтра даследаванняў бела-

рускай культуры, мовы і лі-

таратуры НАН Беларусі

прафесар Іван Саверчанка,

старшыня беларускай суполкі

"Крыніца" г. Клайпеда

(Літоўская Рэспубліка) Лог-

він Мікалай і намеснік стар-

шыні Таварыства беларускай

культурнай спадчыны г.

Друскенікай (Літоўская Рэспубліка) Мудрова Ірына,

а таксама дырэктар літара-

турна - мастакага музея Анастасіі і Марыі Цвятаевых

і Аляксандраў (Расія) Леў

Готгельф ...

На пленарным пасе-

джанні выступілі намеснік

па науцы, дырэктар Інсты-

тута літаратуразнаўства імя

Янкі Купалы Яўген Гарадні-

цкі, а таксама загадчык ка-

федры тэорыі і гісторыі ку-

льтуры Сілезкага інстытута

у Катавіцах, прафесар з По-

льшчы Эва Касоўская.

Асадіста мне спада-

баяўся даклад Аляксея Нена-

даўца пад назвай "Рыбалоў-

ства палешшукоў у trylogii

Якуба Коласа "На роста-

нях".

Пасля кава-паўзы 35

даследчыкаў разышліся

працаўцаў па секцыях. Мя-

не найбольш уразіў выступ

старшыні фонду духоўнага

і культурнага адраджэння

"Сакавік" Марыі Міхайлаў-

ны Міцкевіч, які меў назыву

"Якуб Колас і браты Луцке-

вічы", а таксама даклад да-

цэнта кафедры беларускай

і замежнай літаратур